

Mervärden och hinder med idéburna organisationers ANDT-förebyggande arbete

Sofia Green^{1 6} Camilla Pettersson^{2 6} Susanna Geidne^{3 6}
Ingela Fredriksson^{1 6} Madelene Larsson^{4 6} Charli Eriksson^{5 6}

¹Projektsekreterare. ²Fil. Dr. i Folkhälsovetenskap. ³Fil. Dr. i Folkhälsovetenskap. E-post: susanna.geidne@oru.se. ⁴Doktorand i Folkhälsovetenskap. ⁵Professor i Folkhälsovetenskap. ⁶Institutionen för hälsovetenskap och medicin, Örebro universitet.

Att idéburna organisationer är viktiga aktörer i ANDT-förebyggande arbetet (Alkohol, Narkotika, Dopning, Tobak) råder det enighet om både i litteraturen och i politiska dokument. Däremot behövs mer kunskap kring det unika med den ideella sektorns arbete. Denna artikel syftar till att belysa mervärden och hinder med att idéburna organisationer arbetar ANDT-förebyggande. En enkätundersökning har genomförts med projektledare inom idéburna organisationer. Resultaten visar att det är i relation till offentlig verksamhet som projektledarna beskriver många upplevda mervärden och hinder. Mervärden och hinder är också i hög grad relaterade till den idéburna organisationens särart. Svårigheter med samverkan och de möjligheter man ser att tillsammans kunna skapa ett framgångsrikt arbete är andra viktiga faktorer liksom hinder som uppkommer på grund av kortsiktig finansiering.

There is agreement both in literature and policy documents that civil society organizations are key players in ANDT prevention (Alcohol, Drugs, Doping, Tobacco). However, more knowledge is needed concerning the uniqueness of the voluntary sector's work. This article aims to highlight the values and barriers with NGOs working with ANDT-prevention. A survey has been conducted with project managers in NGOs. The results show that project managers describe many perceived values and barriers in relation to the public sector. Values and barriers are also largely related to the uniqueness of the NGOs. Other important factors are difficulties with interaction and the ability to work together to create a successful work, as well as barriers that arise because of short term financing.

Inledning

I Sverige finns en stark politisk uppfattning om att idéburna organisationer är viktiga i det hälsofrämjande och förebyggande arbetet (Prop. 2007/08:10, Prop. 2008/09:207) inte minst inom områdena alkohol, narkotika, dopning och tobak (Prop. 2010/11:47). Genom

regeringens satsning på idéburna organisationers ANDT-förebyggande arbete har ett forskarteam vid Örebro universitet sedan 2003 dokumenterat och utvärderat ett stort antal projekt drivna av den idéburna sektorn. En av de övergripande forskningsfrågorna

för programmet, som benämns ”Med kraft och vilja”, handlar om vilka mervärden som finns med att idéburna organisationer bedriver ANDT-förebyggande arbete (Eriksson, Geidne, Larsson & Pettersson, 2010).

I litteraturen kring idéburna verksamheter särskiljs organisationernas mervärden och särarter (Linderyd, 2008; Amnå (red.), 2005; Hultén & Wijkström, 2006; Gavelin, Kassman & Engel, 2010). Att idéburna organisationer har en särart betyder att de skiljer sig från andra verksamhetsformer medan mervärdet handlar om vad de kan bidra med som andra inte kan (Gavelin et al., 2010). En unik förförståelse och kulturkompetens inom organisationen kan till exempel vara en särart, som innebär ett mervärde i form av att organisationen bidrar till viktig social integration i samhället (Wijkström & af Malmborg, 2005). I en forskningskartläggning om idéburna organisationers särart och mervärde poängteras vikten av att utöka kunskapen kring idéburna organisationers mervärde och särart. Det poängteras också att det ligger i organisationernas eget intresse att visa på hur de kan komplettera of-fentlig och privat verksamhet (Gavelin et al., 2010). Det finns dock få studier av det faktiska värdet för brukare och samhälle när det gäller socialt inriktade idéburna organisationer (Socialstyrelsen, 2001; Danielsson, Zetterberg, & Amnå, 2009).

För att kunna förbättra villkoren för civilsamhällets organisationer krävs ökade kunskaper kring de unika förutsättningarna sett ur de idéburnas

perspektiv (Ungdomsstyrelsen, 2012). Villkor som behöver synliggöras är till exempel ekonomiska förutsättningar och utrymmet för oberoende och självständighet. Det statliga stödet är ofta kortsiktigt och projektinriktat vilket försvårar ett långsiktigt arbete (Ungdomsstyrelsen, 2011). Att vara beroende av statliga medel och ålagd att rapportera på ett bestämt sätt kan både stjåla tid och kraft från den verksamhet som organisationerna i själva verket önskar bedriva. Det betungande administrativa arbetet kan innebära att engagemanget minskar hos de idéburna, framförallt hos de minst resursstarka organisationerna (Ungdomsstyrelsen, 2011).

Denna artikel syftar till att belysa både mervärden och hinder med att idéburna organisationer arbetar förebyggande inom områdena alkohol, narkotika, doping och tobak. Studien bygger på att idéburna projektledare själva fått uttrycka vad de ser som mervärden respektive hinder i förhållande till deras förebyggande arbete.

Material och metod

En fördjupningsstudie om projektledandets konst har kunnat genomföras genom att forskarteamet har följt projekt som sedan 2003 beviljats statsbidrag för ANDT-förebyggande arbete. Mellan åren 2003-2012 var det totalt 190 olika projekt drivna av idéburna organisationer. Under denna tioårsperiod har fem enkäter genomförts med projektledarna. Enkäterna har genomförts vartannat år med start 2003. Sammanlagt har 168 enkäter besvarats av 112 unika personer. Det innebär att

tema

ett antal personer har besvarat en enkät vid fler än ett tillfälle. Det är dock endast svaren från den första enkäten som har använts i dessa fall. Majoriteten av projektledare (62,5 %) har besvarat enkäten endast en gång.

I enkäten har det vid fyra tillfällen (2005, 2007, 2009, 2011) funnits med två öppna frågor som berör mervärden

och hinder med att idéburna organisationer bedriver ANDT-förebyggande arbete:

- Vad är mervärdet med att ANDT-förebyggande arbete utförs av en idéburen organisation? (n=110)
- Vilka hinder kan uppstå då ANDT-förebyggande arbete utförs av en idéburen organisation? (n=107)

För en utförligare beskrivning av ma-

Tabell 1. Uppdelning av teman och kategorier relaterade till upplevda mervärden och hinder med idéburna organisationers ANDT-förebyggande arbete.

Upplevda mervärden	Upplevda hinder
Tema 1. En motvikt till offentlig verksamhet <ul style="list-style-type: none">• Möjlighet att reagera snabbare på förändringar• Unik tillgänglighet och närhet till målgruppen• Tydligare brukarperspektiv och mer personligt• Förmåga att göra mycket med små medel	Tema 1. Hinder i relation till offentlig verksamhet <ul style="list-style-type: none">• Bristande förståelse för olika organisationskulturer• Ingen samarbetskultur och få naturliga kontaktytor• Bristande tillit hos myndigheter och kommuner• Idéburna betraktas som konkurrenter
Tema 2. Förtrogenhet och kulturkompetens <ul style="list-style-type: none">• Unik förkunskap och förförståelse för sakfrågor• Förståelse för målgruppens specifika behov och situation	Tema 2. Konsekvenser av kortsiktiga projektmedel <ul style="list-style-type: none">• Tidskrävande att rapportera, söka nya medel• Svårt att skapa kontinuitet
Tema 3. Unik kraft i frivilligt arbete <ul style="list-style-type: none">• Kraft genom gemensam ideologi, delade visioner och gemensamt engagemang• Kraft och möjligheter genom frivillighet• Det idéburna arbetet ger fler ringar på vattnet	Tema 3. Speciella villkor för idéburna organisationer på grund av sin särart <ul style="list-style-type: none">• Att nå en relativt begränsad målgrupp• Fördomar, bristande förtroende och skepsis• Beroende av människors tid och engagemang• Otydliga villkor• Svårigheter med att säkerställa kvalitén• Bristande kunskaper och kompetens inom organisationen
Tema 4. Mervärden skapas genom samverkan <ul style="list-style-type: none">• Med samlade krafter och kompetens går det att nå fler mål• Viktigt att kunna se egna och andras roller samt ansvarsområden• Att komplettera varandras kunskap och kompetens	Tema 4. Brist på gemensam ansvarsfördelning mellan olika sektorer <ul style="list-style-type: none">• Risker med ansvarsförskjutning från offentlig till idéburen verksamhet• Idéburet arbete får aldrig ersätta annat strategiskt och kontinuerligt förebyggande arbete

teriale se artikeln ”Projektledare inom den idéburna sektorns ANDT-förebyggande arbete” som också publiceras i detta nummer (Geidne et al., 2014).

Analys

En induktiv kvalitativ innehållsanalys inspirerad av Graneheim & Lundman (2004) användes för att analysera svaren på de öppna frågorna som valts utifrån studiens syfte. Första steget i analysprocessen var att identifiera varje enkätsvar utifrån studiens syfte. Därefter skapades meningsbärande enheter. I vissa fall bestod meningsenheten av en eller flera sammanhängande meningar. Ibland handlade det om enstaka ord eller begrepp som formulerats som ett svar. Vid kondenseringen förkortades de meningsbärande enheterna utan att centralt innehåll gick förlorat. De kondenserade meningsenheterna abstraherades sedan till koder. Efter kodningen skapades underkategorier och därefter kategorier. I samband med kategoriseringen diskuterades analysprocessen i forskargruppen. Detta ledde till att vissa underkategorier och kategorier ombildades. Slutligen samlades kategorierna i teman inom mervärden och hinder.

Resultat och reflektioner

Projektledarna har över tid svarat samstämmigt kring vilka mervärden och hinder som kommer med att ANDT-förebyggande arbete utförs av en idéburen organisation. Resultaten redovisas därför utan någon uppdelning mellan åren. Tabell 1 ger en överblick över de teman och kategorier som

identifierades kring upplevda mervärden och hinder.

Upplevda mervärden

En motvikt till offentlig verksamhet

Projektledarna beskriver att de idéburna har större förmåga än offentlig verksamhet att reagera snabbt på verkligheten och på olika samhällsförändringar. Myndighetsutövning och politisk förankring innebär en tröghet som ibland skapar frustration.

”Personligen tycker jag ibland att det är frustrerande att det tar så lång tid innan t.ex. socialtjänst och polis kommer överens om gemensam strategi och verkningfulla metoder för att möta problemen hos unga.”

För att kunna tillgodose nya utmaningar krävs i motsats en flexibilitet för att prova nya idéer. En projektledare beskriver deras möjligheter att tänka utanför ramarna och prova alternativa lösningar på följande sätt:

”Möjligheten finns att tänka utanför lådan, prova nya saker för att fånga upp vad som ramlat mellan stolarna. Möjlighet att även reagera snabbt på verkligheten.”

En annan slags motvikt till offentlig verksamhet som beskrivs handlar om en unik tillgänglighet och närhet till målgruppen. En idéburen organisation når ofta människor i en miljö, ett sammanhang de själva valt att befinna sig i medan myndigheten anger plats och tid då personen ska infinna sig. Projektledarna menar att det är viktigt att erbjuda en neutral och trygg mötesplats men även att finnas till hands utanför kontorstid och på helger.

"Alla kan mötas på ett annat sätt än vad man gör på ett kontor under kontorstid."

Projektledarna beskriver också en fördel med att inte vara en myndighetsperson sett utifrån målgruppens perspektiv. Målgruppen vänder sig hellre till en organisation med ett tydligare brukarperspektiv än till en myndighet som ofta har i uppgift att föra register över sina kontakter.

"Det är lättare för anhöriga att ta kontakt med en frivilligorganisation än med myndigheter när de upptäcker sin tonårings drogexperimenterande. Dessutom lättare att få hjälp snabbt och jag tror att jag kan bli en uppskattad samarbetspartner istället för en misslyckad förälder. Hamnar dessutom inte i register."

"Det är lättare att nå målgrupper om man inte ses som en myndighetsperson. Målgruppen har lättare att identifiera sig och våga dryfta problemställningar."

Projektledarna menar även att de idéburna kan ha större chanser att bygga upp förtroende hos målgruppen jämfört med myndigheter till följd av en mer personlig relation.

"Utifrån egna erfarenheter är det lättare att bygga upp ett förtroende eftersom de som skall nås har lättare att identifiera sig med oss än med en myndighet."

"I vårt projektarbete ser vi att föräldrar känner ett mycket starkt förtroende för vårt drogpreventiva arbete. Troligtvis är det lättare att bygga upp förtroendefulla relationer om man inte ses som sambällets förlängda arm."

Ytterligare en skillnad mellan idéburen och offentlig verksamhet som projektledarna uttryck handlar om en förmåga att göra mycket med små resurser. Kostnadseffektivitet kännetecknar de idéburna och inte offentlig verksamhet enligt projektledarna.

Förtroenhet och kulturkompetens

Projektledarna beskriver ett värde av deras förtroenhet och unika kulturkompetenser. Med förtroenhet menas en unik förkunskap och förståelse för en sakfråga eller för en målgrupp.

"Ofta vet man mer om specifika behov om man har gedigen kunskap om sin målgrupp."

En kulturkompetens i form av kunskap om målgruppens specifika behov och situation utifrån deras etnicitet och kulturella bakgrund framställs som nödvändig i det förebyggande arbetet. Även språkkunskaper och respekten för andra seder framställs som betydelsefullt för att kunna nå fram. I sin egenskap av myndighet anses de ha svårare att arbeta förebyggande med vissa målgrupper som till exempel romer. De idéburna tycks i motsats ha lyckats arbeta upp olika kontaktnät och respektfulla relationer.

"Vi har nya kontakter till nya målgrupper. Jag har svårt att se hur myndigheter skulle arbeta förebyggande med den romska gruppen."

Unik kraft i frivilligt arbete

Flera av projektledarna beskriver hur deras arbete inom organisationen får sin kraft genom att människor delar

ideologi, visioner och engagerar sig för en gemensam sak. Den ömsesidiga strävan mot ett visst mål beskrivs ha ett stort värde i sig.

”Vi har ett stort engagemang, organisationen består av människor som vill något, som valt att arbeta med detta, ofta också med stor kompetens inom området.”

Att arbetet bygger på frivillighet anses innebära ökade chanser till något varaktigt. Det idéburna arbetet beskrivs ge fler ringar på vattnet jämfört med myndigheters förebyggande initiativ. Deltagarna, och även deras anhöriga, kan ofta göras delaktiga i flera olika verksamheter inom en organisation.

”Fler ringar på vattnet på ett helt annat sätt än när arbetet utförs av t ex myndighetspersoner. T ex har en frivilligorganisation ofta aktiviteter utöver det förebyggande arbetet och då kan kompisar och familj engagera sig och bli medlemmar”

Mervärden skapas genom samverkan

De idéburnas ANDT-förebyggande arbete beskrivs i flera fall ha ett lågt egenvärde om det inte sker i samarbete med andra organisationer, offentlig förvaltning eller statliga myndigheter. Projektledarna understryker vikten av att det finns en samsyn och ett delat ansvar. Parterna bör förstå sin egen roll och ansvar men även andras funktioner och ansvarsområden. Projektledarna beskriver hur de kan samverka i syfte att komplettera andra aktörer. En projektledare menar att det är ofta först i eller efter en samverkansprocess som parterna kan förstå värdet

av samarbetet samt se kompetenserna hos varandra. Flera av projektledarna har svarat att med samlade krafter och kompetens går det att nå fler mål.

”Ingen kan, orkar göra allt, men tillsammans kan man göra mer.”

Reflektioner kring upplevda mervärden

Projektledarna beskriver att deras handlingsutrymme och flexibilitet när det gäller arbetsätt och metoder har stor betydelse för att kunna utveckla en verksamhet efter reella behov. De idéburna beskrivs ha andra möjligheter att bemöta viktiga samhällsförändringar jämfört med offentliga sektorn. Detta kan relateras till studier som visat att ideella organisationer med aktivt medlemsinflytande och en samhällskritisk ideologi inte låter sig påverkas av statliga normer i samma utsträckning som de organisationer som i högre grad är professionaliserade (Lorentzen, 1993). Ju närmare statens kärnverksamhet de ideella verkar desto större krav på anpassning tycks de utsättas för. Organisationer som vill utgöra ett komplement till det offentliga tycks uppleva en större handlingsfrihet jämfört med de organisationer som vill konkurrera om att ge medborgarna någon typ av service. Störst handlingsutrymme anses de ideella ha inom det socialpolitiska området eftersom där är det offentliga ansvaret ofta begränsat och det handlar om en specifik målgrupp eller typ av verksamhet (Henriksen, 1996).

Projektledarna lyfter även vikten av ett tydligt brukarperspektiv och att vissa

målgrupper inte vill mötas av en myndighetsperson utan av en medmänniska. Det framkommer i andra publikationer att idéburna organisationer inom det sociala området gärna framhåller sina verksamheter som just mer personliga och etiska jämfört med privata eller offentliga aktörer. Det finns dock inga signifikanta skillnader mellan hur de olika aktörerna sköter socialt arbete (Linderyd, 2008). Däremot finns det studier som visar att de idéburna organisationerna har möjlighet att nå vissa målgrupper som tidigare haft dålig erfarenhet av myndigheter (Gavelin, et., 2010). Projektledarna betonar också detta i sina reflektioner kring hur idéburna organisationer lättare kan nå olika utsatta grupper i jämförelse med myndigheters mer begränsade möjligheter.

Projektledarna menar också att de idéburna gör mer av en liten summa pengar, men enligt Socialstyrelsen är det inte klarlagt om de idéburna är mer kostnadseffektiva än de offentliga eller privata aktörerna (Socialstyrelsen, 2001). Däremot har vi tidigare visat att de idéburna organisationerna mobiliserar ytterligare resurser genom ideellt arbete och samarbete med andra parter (Eriksson et al., 2010).

Projektledarna beskriver mervärden med att de idéburna ofta har unika förkunskaper i en sakfråga eller en särskild förståelse för en målgrupp. Tidigare studier har också visat att de idéburna anser sig ha både tillgång till andra typer av resurser och särskilda förkunskaper (Hultén & Wijkström, 2006). En unik förståelse och kulturkomp-

tens inom organisationen kan anses vara en särart som innebär ett mervärde i form av att organisationen bidrar till viktig social integration i samhället (Wijkström & af Malmberg, 2005).

Att de idéburna organisationerna inte bara står för en förebyggande insats utan även kan bidra till en ökad delaktighet i samhället är ett annat mervärde som framkommer. Förutom målgruppen så kan organisationen även involvera anhöriga eller hela lokalsamhället. De idéburna organisationernas möjligheter att arrangera sociala aktiviteter poängteras också politiskt och har betydelse för integrationen i ett samhälle. Kontakter på fritiden kan vara viktiga för att komma in på arbetsmarknaden, som i sin tur kan innebära ett minskat utanförskap (Prop. 2009/10:55).

Att ett projekt har lokalt stöd är en viktig förutsättning för att arbetet ska bli hållbart och långsiktigt. I ett europeiskt samarbetsprojekt har en manual tagits fram med rekommendationer för ett förstärkt drogförebyggande arbete. I den framhålls vikten av att tidigt i ett projektarbete identifiera viktiga parter i arbetet och planera för hur dessa ska involveras i arbetet (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2011). Projektledarna menar i likhet med detta att man genom samverkan kan komplettera varandra och nå bättre resultat.

Upplevda hinder

Hinder i relation till offentlig verksamhet

Projektledarna upplever olika slags hinder som är relaterade till offentliga

verksamheter, till exempel handlar det om deras olika organisationskulturer. De långsamma och byråkratiska beslutsprocesserna anses förhålla de idéburnas arbete. Kommunikationen med myndigheter som inte förstår organisationernas unika förutsättningar beskrivs som ett annat hinder. En upparbetad samarbetskultur och naturliga kontaktytor mellan idéburna och en kommun kan göra det lättare för alla slags organisationer, oavsett storlek och status, att bli accepterad som en kompetent samarbetspart. För mycket tid anses gå åt till att förklara och bryta fördomar samt till att nätverka och bygga broar mellan de olika parterna.

”Det har inte funnits någon kultur i kommunen att samarbeta med frivilligorganisationer”

Projektledarna beskriver också bristande tillit bland myndigheter och kommuner, vars beslutsfattare och tjänstemän, inte vill se vilken kompetens eller vilka resurser de kan bidra med.

”Skolan eller tjänstemän ser inte, förstår inte vilka resurser frivilligorganisationerna kan bidra med. Vi möts ganska ofta med skepticism och förutfattade meningar och tvingas lägga ned allt för mycket tid på att skapa tillfällen till möten, att förklara och knäcka fördomar.”

Ett annat hinder är om de idéburna organisationerna betraktas som konkurrenter av de offentliga aktörerna. Samarbete och genomförande kan bli svårt om till exempel en kommun känner sig hotad av att en annan part agerar inom ett om-

råde de annars verkar ensamma inom.

”Vi kan få problem vad gäller samarbete och genomförande inom vissa kommuner om de känner sig hotade av att andra agerar på deras område.”

Konsekvenser av kortsiktiga projektmedel

En tillfällig finansiering kan innebära många möjligheter men kan även få negativa konsekvenser för den idéburna organisationens arbete. Projektledarna uttrycker att det är tidskrävande att rapportera för beviljade medel och skriva nya ansökningar.

”Stor förlust av tid som måste läggas på ansökningar av medel, rapporteringar osv.”

Väntan på besked om stöd kan bli lång. Ibland så lång att det blir avbrott i verksamheterna och lite eller ingen tid över för genomförande och uppföljning. Trögheten när det gäller beslut om medel har många upplevt. Likaså osäkerheten kring finansieringen, om det kommer att beviljas pengar, och i så fall hur mycket. Det är svårt att planera, utveckla nytt och skapa kontinuitet i sitt arbete när medel beviljas årsvis.

”Ekonomins vikt innebär att besked om anslag (väntan) ger back i verksamheten”

Om beslutet om projektmedel fördröjs, avslås eller upphör i förtid kan konsekvenserna bli inställda aktiviteter, uppsägning av personal och förlust av eldsjälarna. Om eldsjälarna bränner ut sig på grund av begränsade personella resurser eller förlorar sin tro på arbetet på grund av bristande kontinuitet kan

organisationen lätt förlora viktig kompetens och drivande krafter.

Speciella villkor för idéburna organisationer på grund av sin särart

Flera av projektledarna uppger att organisationen når en relativt begränsad målgrupp men att de också riktar sig till mindre grupper och inte till den breda allmänheten. Vill inte individen delta i en intervention, verksamhet eller liknande så har den idéburna organisationen inte några befogenheter eller verktyg likt en myndighet har.

”Att nå många är svårt i och med att vi alltid jobbar med en grupp och har begränsat medel.”

Det är inte bara i relation till den ofientliga sektorn som projektledarna har upplevt fördomar, bristande förtroende och skepticism. Projektledarna beskriver också att detta kan vara ett hinder i relation till målgruppen. En myndighet kan tillskrivas en auktoritet per automatik. Den idéburna organisationen måste på olika sätt övertyga om sin sakkunnighet och kompetens.

”Förtroendet kan bli stort hinder. Det finns ganska många anti-narkotika och anti-alkohol organisationer som kämpar mot missbruk av narkotika och alkohol som har mer eller mindre förtroende beroende av deras resurser, kunskap och erfarenhet.”

Att organisationernas arbete är beroende av människors tid, engagemang och delaktighet lyfts fram som ett viktigt villkor. Det gäller att inte låta yttre omständigheter ta död på ambitioner,

motivation och framtidstro hos ideella. Ibland är det de otydliga gränserna mellan det professionella och det känslomässiga engagemanget som bidrar till att eldsjälur bränner ut sig och försvinner. Projektledarna beskriver hur otydliga villkor för det frivilliga arbetet inom organisationen kan försvåra de ideellas engagemang. Genom att exempelvis utbilda sina volontärer för svåra samtal och situationer stärks de ideella i sin roll.

Svårigheter med att säkerställa kvalitén på det idéburna arbetet är en annan aspekt som framkommit. Det handlar exempelvis om svårigheten med att kvalitetssäkra en organisation som utgår från folkrörelsens princip om att alla får vara med. Det är möjligt att utvärdera metoder och processer som förekommer i arbetet men svårare att värdera och påverka människors personliga erfarenheter, insatser och engagemang. Bristande kunskaper och kompetens inom organisationen gällande såväl ledarskap, sakfrågan och förebyggande arbete beskrivs påverka säkerställandet av kvalitén. Brister hos styrelsen och i ledarskapet som resulterar i utebliven handledning och utbildning för projektledare samt volontärer beskrivs som ett förekommande problem.

Brist på gemensam ansvarsfördelning mellan olika sektorer

Projektledarna betonar vikten av att olika sektorer bidrar i arbetet för att det ska bli framgångsrikt.

”Jag tror inte att en idéburen organisation kan utföra det arbetet själv på ett bra

sätt. [...] jag tror att ett gemensamt arbete ger den största framgången.”

”... det finns ett väldigt lågt egenvärde om det [idéburna arbetet] inte sker i samarbete med myndigheter.”

Projektledarna reflekterar också kring vad som kan hända om för mycket ansvar för ANDT-förebyggande arbete flyttas från offentlig till idéburen sektor av olika anledningar. En idéburen organisation ska till exempel inte ges uppdrag bara för att det är ett billigt alternativ för kommunen.

”Att ”sambället” slutar ta sitt ansvar och tror att någon annan gör jobbet och dessutom gratis.”

Projektledarna beskriver hur idéburet arbete aldrig får ersätta ett mer strategiskt och kontinuerligt förebyggande arbete. Det behövs såväl statliga, kommunala och idéburna initiativ och krafter som arbetar tillsammans med ANDT-frågorna betonar projektledarna i sina svar.

”Om de idéburna organisationernas arbete blir istället för, exempelvis att man tar in en föreläsare från en idéburen organisation i skolan, istället för att bedriva ett eget ANDT-arbete på skolan. Då blir det inte bra.”

Reflektioner kring upplevda hinder

Olika organisationskulturer och bristande förståelse för organisationernas speciella villkor är svårigheter som beskrivs när det gäller mötet med offent-

liga verksamheter. Ökade kunskaper kring just de unika förutsättningarna, sett ur de idéburnas perspektiv, är något som även lyfts fram i politiska dialoger mellan regeringen och det civila samhällets organisationer (Ungdomsstyrelsen, 2012). Trots att både politiska dokument (Prop. 2008/09:207, Prop. 2010/11:47) och forskning om effektivt förebyggande arbete (Anderson, Chisholm & Fuhr, 2009) betonar vikten av samverkan mellan den ideella och den offentliga sektorn menar projektledarna att denna samverkan hindras av en rad faktorer såsom brist på förtroende och konkurrenständande.

Enligt överenskommelsen mellan regeringen, Sveriges Kommuner och Landsting och idéburna organisationer inom det sociala området ska de idéburna ges förutsättningar som möjliggör planering med långsiktighet och hållbar utveckling som grund (Prop. 2008/09:207). Finansiering är en viktig del för en effektiv implementering av förebyggande och främjande program (Durlak & DuPre, 2008; European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2011). Med projektstöd som ges på årlig basis försämrar förutsättningarna för ett långsiktigt och hållbart arbete då organisationerna inte kan planera sina resurser för hela projekttiden som ofta sträcker sig över flera år. Ett sätt att stärka projektet är att även ge organisationsstöd, då kan dessa typer av stöd interagera (Danielsson et al., 2009). Projektledarna ger uttryck för att det inte är oproblematiskt att driva projekt med tillfällig finansiering då till exempel tiden och resurserna för utvärdering och me-

totutveckling kan gå förlorad. Geidne (2012) drar slutsatsen att projektstöd regelmässigt borde innefatta mer än pengar, då komponenter som behovsanpassat stöd gällande exempelvis planering, sakkunskaper, projektledning samt utvärdering och spridning skulle stärka de idéburna organisationers arbete.

Intressant är att det kan finnas skillnader i förtroende till de idéburna organisationerna beroende på vems tillit det handlar om. Ett mervärde som ibland tillskrivs idéburna organisationer är att de anses ha ett större förtroendekapital bland brukare och allmänheten jämfört med offentliga och privata (Gavelin et al., 2010). Detta mervärde beskriver också projektledarna samtidigt som de också upplevt brister i förtroende hos målgruppen då de inte har samma självklara auktoritet som till exempel en myndighet.

Trots att både regeringen och Sveriges kommuner och landsting ser den idéburna sektorn som mycket viktig för att utveckla välfärden och att den inte ska ses som en potentiell besparingsmöjlighet (Prop. 2008/09:207) är bristen på delat ansvar ett av de hinder som projektledarna beskriver. Även i regeringens proposition (Prop. 2007/08:10) betonas vikten av ett gemensamt ansvarstagande mellan offentlig och ideell sektor för att kunna uppnå ett effektivt folkhälsoarbete:

”Om de offentliga krafterna samverkar med ideella och privata aktörer ökar möjligheterna att se och synliggöra den enskildes och olika gruppers behov (Prop.

2007/08:10, s. 7)”.

Avslutande reflektion

Resultaten från denna artikel kan ses som en pusselbit för ökad kunskap om det unika med idéburna organisationers ANDT-förebyggande arbete. En annan pusselbit handlar om förutsättningar för de idéburnas arbete och vilket stöd projektledarna efterfrågar. Projektledarnas berättelse om detta utgör den tredje artikeln i serien om projektledandets konst (Fredriksson et al., 2014).

Referenser

- Anderson, P., Chisholm, D. & Fuhr, D. C. (2009). Effectiveness and cost-effectiveness of policies and programmes to reduce the harm caused by alcohol. *The Lancet*, 373 (9682), s. 2234-2246.
- Amnå, E. (red.) (2005). *Civilsamhället. Några forskningsfrågor*. Stockholm: Riksbankens Jubileumsfond/Gidlunds.
- Danielsson, A., Zetterberg, P & Amnå, E. (2009). *Bidrag till vad? En kunskapsöversikt över effekter och metoder rörande statliga bidrag till ideella organisationer*. Rapport till Ungdomsstyrelsen 2009.
- Durlak, J. A. & DuPre, E. P. (2008). Implementation Matters: A Review of Research on the Influence of Implementation on Program Outcomes and the Factors Affecting Implementation. *American Journal of Community Psychology*, 41(3), s. 327-350.
- Eriksson, C., Geidne, S., Larsson, M. & Pettersson, C. (2010). *Med kraft och vilja. Alkohol- och drog-förebyggande arbete inom Socialstyrelsens stöd till frivilligorganisationer 2003-2009*. Örebro: Studier i folkhälsovetenskap Örebro universitet, 2010:1.

- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2011). European drug prevention quality standards. A manual for prevention professionals. www.emcdda.europa.eu
- Fredriksson, I., Geidne, S., Green, S., Pettersson, C., Larsson, M. & Eriksson, C. (2014). Jordmån för ett framgångsrikt ANDT-förebyggande arbete inom den idéburna sektorn. *Socialmedicinsk tidskrift*, 91 (1), 30-44.
- Gavelin, K.; Kassman, A. & Engel, C. (2010). Om idéburna organisationers särart & mervärde. En forskningskartläggning. Första tematiska studien. Stockholm: Ersta Sköndal Högskola
- Geidne S. (2012) The Non-Governmental Organization as a Health promoting Setting: Examples from Alcohol Prevention Projects conducted in the Context of National Support to NGOs: Örebro universitet.
- Geidne, S., Fredriksson, I., Green, S., Pettersson, C., Larsson, M. & Eriksson, C. (2014). Projektledare inom den idéburna sektorns ANDT-förebyggande arbete. *Socialmedicinsk tidskrift*, 91 (1), 5-17.
- Graneheim, U. H. & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), s. 105-112.
- Henriksen, L.S. (1996). Lokal frivillig organisering i nye omgivelser. I Johansson, S. (2004). Ideella mål med offentliga medel. Förändrade förutsättningar för ideell välfärd. Stockholm: Sober Förlag.
- Hultén, P. & Wijkström, F. (2006). Särart och mervärde i den ideella sektorn. En studie av ledares syn på de idéburna organisationernas betydelse. I Gavelin, Kassman & Engel (2010). Om idéburna organisationers särart & mervärde. En forskningskartläggning. Första tematiska studien. Stockholm: Ersta Sköndal Högskola
- Linderyd, A. (2008). Frihet utan oberoende. Civila samhället och relationen till stat och kommun. Stockholm: Sektor 3.
- Lorentzen, H. (1993). Frivillighetens integrasjon – staten og de frivillige velferdsproducentene. I Johansson, S. (2004). Ideella mål med offentliga medel. Förändrade förutsättningar för ideell välfärd. Stockholm: Sober Förlag.
- Proposition 2008/09:207. Överenskommelse mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting. Stockholm: Integrations- och jämställdhetsdepartementet.
- Proposition 2009/10:55. En politik för det civila samhället. Stockholm: Integrations- och jämställdhetsdepartementet.
- Proposition 2010/11:47. En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken. Stockholm: Socialdepartementet.
- Socialstyrelsen (2001). Socialt inriktade barn- och ungdomsorganisationer. Vilka är de, vad gör de och vad vet forskarna? Stockholm: Socialstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2012). PARTSGEMENSAMT FORUM 2012. Dialog om det civila samhället. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2011). DIALOG OM DET civila samhällets villkor. Ett partsgemensamt forum och organisationernas syn på politiken för det civila samhället 2011. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Wijkström, F. & af Malmborg, M. (2005). Mening & mångfald. Ledning och organisering av idéburen verksamhet. I Amnå, E. (red.) (2005). *Civilsamhället. Några forskningsfrågor*. Stockholm: Riksbankens Jubileumsfond/Gidlunds.